

В.І. БОРЗЕНКО, доц., НТУ «ХПІ»;
О.Р. МІРОШНИЧЕНКО, магістрант НТУ «ХПІ»

ПРОБЛЕМИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

В статті аналізуються науково-технічна діяльність, розробляються механізми по залученню та використанню, виявляються та аналізуються проблеми комерціалізації інтелектуальної власності в Україні. Виявлено проблеми, пов'язані з законодавчою базою інтелектуальної власності та рекомендації щодо покращення стану.

Ключові слова: комерціалізація, інтелектуальна власність, проблеми, технології.

Вступ. Сфера науково-технічної діяльності в нашій країні - одна з найбільш складних проблем з точки зору нормативно-законодавчого забезпечення. На жаль, до цих пір з боку держави не зроблені кроки, необхідні для перетворення науково-технічної діяльності в повноцінну галузь народного господарства. Досі не розроблені чіткі механізми по залученню та використанню результатів науково-технічної діяльності, тобто інтелектуальної власності в господарський обіг. Саме держава зобов'язана звернути увагу на науково-технічну діяльність і створити нормативно-правове поле, що сприяє комерціалізації результатів наукових досліджень і розробок.

Аналіз основних досягнень і літератури. Дослідження, проведені у роботі, базувалися на аналізі робіт Базилевича, Єременко, Ніколаєва, вивченні теоретичних аспектів проблем комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.

Мета досліджень. Метою статті є виявлення та аналіз проблем комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, також розробка шляхів їх вирішення.

Матеріали досліджень. В сучасному світі рівень економічного розвитку та темпи економічного зростання країн визначаються значимістю науково-технічного прогресу в інтелектуалізації виробництва. Розвинених країнах на долю нових або удосконалених технологій, продукції, обладнання, які містять нові знання або рішення, припадає від 70 до 85% приросту валового внутрішнього продукту[1].

Сучасний світ - це світ технологій, світ, де купують та продають продукти інтелектуальної праці. По мірі просування економіки до найбільш наукомісткої моделі розвитку інтелектуальна власність стає одним з основних активів цілісно-майнового комплексу, а обмін різними об'єктами інтелектуальної власності перетворився сьогодні в самостійну сферу економічних відносин.

Забезпечення високих результатів в підприємницькій діяльності неможливо без використання ефективних ідей та рішень, які направлені на вдосконалення продукції, технологічних процесів її виготовлення та продажу. Це відповідно потребує

інвестування значних коштів для проведення наукових досліджень, виконання конструкторських та технологічних робіт або придбання готових інноваційних рішень, вартість права на використання яких в багатьох випадках зараховують на баланс як нематеріальні активи.

Найбільш складними та актуальними на практиці є проблеми формування ринкових відносин комерційного використання інтелектуальної власності, тому що від ступеня вдалого вирішення цих проблем залежить можливість досягнення кінцевих позитивних результатів інвестиційної та інноваційної діяльності[1].

При практичному здійсненні інвестиційної та інноваційної діяльності на підприємстві виникає велика кількість правових проблем, які потребують системного аналізу для найбільш ефективного та оперативного їх вирішення. Розбіжність інвестиційного процесу від інноваційного в тому, що в першому випадку товаром може бути тільки впроваджений у виробництво результат, а у другому - і ноу-хау, і патент, і свідоцтво, і об'єкти авторського права. Причому інтелектуальний результат на кожному етапі інноваційного проекту може виступати як готовий науково-технічний продукт. В рамках інвестиційного проекту такий продукт виступає лише на заключному етапі.

Сучасні тенденції змінюють сьогодні напрямок руху прямих інвестицій, а також інвестиційну привабливість країн. Для стратегічних інвесторів, які орієнтовані на наукомісткі види діяльності та виробництво, привабливість України в її сучасному стані досить сумнівна. Адже саме ці інвестори є основою світового руху інвестицій: значною частиною товарів сьогодні стають саме об'єкти інтелектуальної власності (ноу-хау, торгові марки, патенти тощо). Інтелектуальну власність можна використовувати багаторазово без додаткових великих капіталовкладень оборотних засобів, застосовувати на власному виробництві, а також передавати права на їх використання за ліцензійною угодою.

Як правило, інтелектуальна власність створюється в два етапи. На першому етапі створюється сама власність як інструмент розробки нових технологій та продуктів. На другому етапі власність доводиться до комерційних результатів. Якщо на першому етапі не потрібно значних витрат, то на другому етапі необхідно залучати значні фінансові ресурси для створення комерційного продукту[3].

Українському бізнесу необхідні нові технології, інакше в умовах Євросоюзу та СОТ йому не вижити з відсталими технологіями. Але сьогодні між вітчизняним бізнесом та наукою існує вакуум, який на Заході заповнюють спеціальні організації, котрі допомагають запроваджувати винаходи в практику, іншими словами їх комерціалізувати: просто патенту на винахід недостатньо - необхідно довести його ефективність і вигідність для бізнесу, надати бізнес-план. Підприємець готовий сприймати не ідею, а конкретний бізнес-план. Саме наявність спеціалістів, які могли б розрахувати прибутковість проектів, професійно оцінити об'єкти інтелектуальної

власності і, що найважливіше, запропонувати їх бізнесу, на жаль, обмаль.

В Україні сьогодні основною проблемою комерціалізації винаходів, які є потенційно конкурентноздатними самі по собі, є брак фінансування: як державного, так і приватного. Унікальні результати вітчизняних розробок та досліджень ідуть за кордон, адже політика нашої держави з підтримки винахідників і впровадження їхніх досягнень у життя сьогодні далека від бажаного [2].

Питання інтелектуальної власності в Україні полягає в тому: чи буде Україна існувати як країна з власними повноцінними нематеріальними активами з об'єктів інтелектуальної власності, які створюють високу додану вартість та долю в національному валовому продукті.

Комерціалізація об'єктів ІВ – це взаємовигідні (комерційні) дії всіх учасників процесу перетворення результатів інтелектуальної праці у ринковий товар. Основним завданням комерціалізації є отримання прибутку за рахунок використання права на об'єкти інтелектуальної власності у власному виробництві або продаж чи передача прав на їх використання іншим юридичним чи фізичним особам [3]. Але для ефективної реалізації комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності необхідно подолати проблеми, які гальмують процеси формування та реалізації науково-технічного продукту. Основні проблеми комерціалізації інтелектуальної власності, які гальмують процеси формування та реалізації науково-технічного продукту предсавлені на рисунку проблеми комерціалізації інтелектуальної власності [4] (див.рисунок).

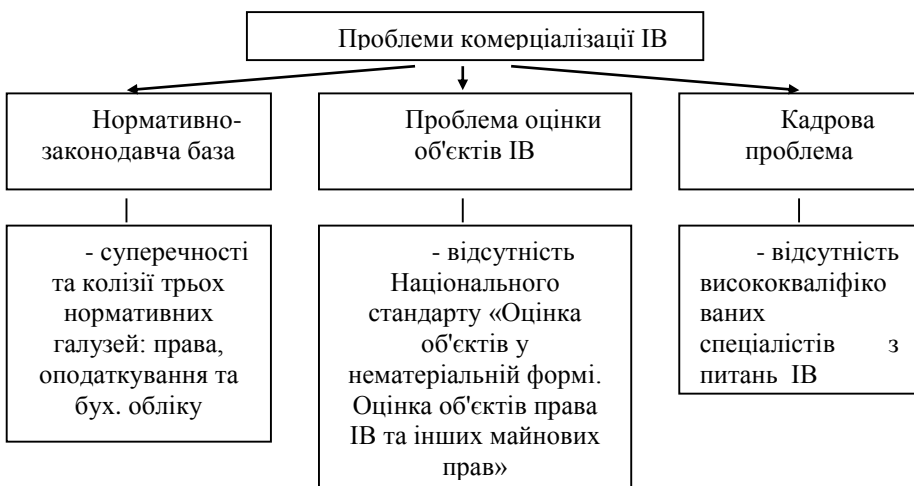

Рис. – Проблеми комерціалізації інтелектуальної власності

Аналіз проблем комерціалізації інтелектуальної власності та визначення ключових недоліків, дають підстави для визначення напрямів вдосконалення політики у сфері комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності це:

- розробка чітких механізмів нормативно-правового регулювання, а саме кодифікація законодавства (створення та затвердження Кодексу про інтелектуальну власність) [4];

- поєднання науки з виробництвом, що передбачає запровадження комплексу заходів (дослідження і аналіз ринку, фінансування впровадження об'єктів інтелектуальної власності, дослідження та розробку тощо) [4];

- створення інфраструктури впровадження результатів науково-технічної діяльності у виробництво;

- створення замкнених циклів (ідея-виробництво-споживання) [4];

- створення спеціальних комплексних структур, до функцій яких би входило: проведення експертної оцінки їх комерційного потенціалу, дослідження кон'юнктури ринку, надання новітнім розробкам фінансової підтримки, запобігання несанкціонованому використанню та розповсюдженню об'єктів інтелектуальної власності; створення національної системи підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з інтелектуальної власності [4].

Найважливішими напрямками розв'язання зазначених проблем є такі.

1. Подальша трансформація вітчизняного законодавства у сфері інтелектуальної власності з урахуванням кращого світового досвіду, його гармонізація з міжнародними нормами та стандартами [1].

2. Удосконалення національної системи охорони та захисту прав інтелектуальної власності з урахуванням міжнародно-визнаних норм і принципів упровадження дієвого механізму реалізації цих норм та запобігання несанкціонованому використанню об'єктів інтелектуальної власності [1].

3. Створення необхідних передумов для функціонування цивілізованого ринку об'єктів права інтелектуальної власності, впровадження ефективного механізму комерціалізації інтелектуальної власності та новітніх форм її використання (франчайзингу, передачі під заставу, опціонних угод, лізингових і рейтингових договорів), нормативного забезпечення оцінки вартості нематеріальних активів [1].

4. Інформаційне забезпечення діяльності у сфері інтелектуальної власності, розвиток патентно-інформаційної бази, комплектування фондів національної патентної документації в регіонах, підключення до глобальної інформаційної мережі WIPOnet згідно з довгостроковою програмою ВОІВ, створення національної системи підготовки та перепідготовки фахівців у сфері інтелектуальної власності [1].

5. Активізація процесів створення недержавних організацій з питань охорони прав інтелектуальної власності, сприяння громадським ініціативам правовласників, зацікавлених у охороні та захисті своїх прав, формування у населення правової

культури, поваги до прав на об'єкти інтелектуальної власності[1].

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки, що прийняття та впровадження вище згаданих заходів забезпечить якісно новий рівень економічних відносин та дасть змогу стимулювати розвиток легітимного ринку інтелектуальної власності шляхом законного використання об'єктів інтелектуальної власності, їх комерціалізації, підвищити правову культуру населення у зазначеній сфері та розвивати цивілізований ринок об'єктів права інтелектуальної власності.

Від вирішення проблем комерціалізації інтелектуальної власності залежить міцність фундаменту для інноваційної моделі розвитку країни, її модернізації, сприяння активному використанню інтелектуального потенціалу держави для її прискороного інноваційного розвитку і наближення до передових країн в економічному та соціальному розвитку, а також підвищення конкурентноздатності в світовій соціально-економічній системі.

Список літератури: 1. *Базилевич В. Д.* Інтелектуальна власність: підручник/ *В.Д. Базилевич.* — К.: Знання, 2006. — 431 с. 2. *Єременко А.В.* // Матеріали виступів ІХ Міжн. наук.-практ. конф. "Актуальні проблеми інтелектуальної власності", 5-9.09.2005 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://centr-k.com.ua>. 3. *Ніколаєва Т. В.* Комерціалізація інтелектуальної власності / *Т. В. Ніколаєва* // Юридичний вісник України. — 2004 р. — № 32-35. 4. Проблеми комерціалізації інтелектуальної власності в умовах інтернаціоналізації світової економіки [Електронний ресурс] / [наук. ред. *Єременко А. В.*]. — Режим доступу : <http://centr-k.com.ua/ua/publications/problemi-kommercializatsii-intellektualnoy-sobstvennosti-v-usloviyah-internacionalizatsii-mirovoy-ekonomiki.html>.

Bibliography (transliterated): 1. *Bazylevych V. D.* *Intelektual'na vlasnist': pidruchnyk/ V.D. Bazylevych.* — K.: Znannya, 2006. — 431 s. 2. *Yeremenko A.V.* // *Materialy vystupiv IX Mizhn. nauk.-prakt. konf. "Aktual'ni problemy intelektual'noyi vlasnosti"*, 5-9.09.2005 [Elektronnyy resurs]. — Rezhym dostupu: <http://centr-k.com.ua>. 3. *Nikolayeva T. V.* *Komertsializatsiya intelektual'noyi vlasnosti* / *T. V. Nikolayeva* // *Yurydychnyy visnyk Ukrayiny.* — 2004 r. — # 32-35. 4. *Problemy komertsializatsiyi intelektual'noyi vlasnosti v umovakh internatsionalizatsiyi svitovoyi ekonomiky* [Elektronnyy resurs] / [nauk. red. *Yeremenko A. V.*]. — Rezhym dostupu : <http://centr-k.com.ua/ua/publications/problemi-kommercializatsii-intellektualnoy-sobstvennosti-v-usloviyah-internacionalizatsii-mirovoy-ekonomiki.html>.

Надійшла до редколегії 14.03.2014